

STIFTELSEN

BERGENS SJØFARTSMUSEUM

NORSK SJØFARTSHISTORISK FORSKNINGSFOND

Det kgl Miljøverndepartement
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Deres ref. 2002-458-1

Vår ref.

Bergen, 28.06.2002

HØRINGSUTTALELSE - NOU 2002:1 FORTID FORMER FRAMTID – UTFORDRINGER I NY KULTURMINNEPOLITIKK

Vi viser til Miljøverndepartementets brev av 28. februar 2002 med den vedlagte kulturminneutredningen NOU 2002: 1, Fortid former framtid.

Bergens Sjøfartsmuseum ser positivt på at Miljøverndepartementet har laget en egen kulturminneutredning hvor museene er viet stor oppmerksomhet. Selv om museene i hovedsak er knyttet til Kultur- og kirke departementet, er Miljøverndepartementet også en viktig premissleverandør for mange museers virksomhet. For Bergens Sjøfartsmuseum dreier det seg i første rekke om museets engasjement innenfor marinarkeologi og fartøyvern.

Vårt museum er et av de fem museene i Norge som er tillagt et marinarkeologisk forvaltningsansvar. Museet mottar i den forbindelse årlig mer enn 150 saker, hvorav de fleste er saker som vil medføre inngrep i det maritime kulturlandskap over og under vann. Vi vil i høringsuttalelsen i hovedsak konsentrere kommentarene om dette arbeidsfeltet. I tillegg vil museet også kommentere fartøyvernets stilling samt gi mer generelle kommentarer om utredningen. For enkelthets skyld vil vi gi kommentarene kapittelvis, og konsentrere oss om kapitlene med spesiell interesse for Bergens Sjøfartsmuseum.

Kapittel 3: Visjon, mål og strategier for en ny kulturminnepolitikk

Marine kulturminner synes i stor grad å være fraværende i utredningen. Bortsett fra enkeltsetninger under kapittel 3 og i 10.5 er marine kulturminner ikke nevnt. Det understrekes i høringen (s. 42) at det er behov for en betydelig innsats for at bla. marinarkeologien skal komme opp på et tilsvarende nivå som de andre feltene innen kulturminnevernet.

Bergens Sjøfartsmuseum håper at det finnes vilje til å gi forvaltningen av marine kulturminner en sterkere posisjon enn det som i dag er tilfellet. I de årsmeldinger som sendes fra forvaltningsmuseene til Riksantikvaren, skildres i detalj de områder hvor museene mener det

Postadresse
Postboks 2736 Møhlenpris
5836 Bergen
Bergens.Sjofartsmuseum@bsj.uib.no
<http://www.bsj.uib.no/>

Kontoradresse
Haakon Shetelig's plass 15
5007 Bergen
Telefon: 55 54 96 00
Telefax: 55 54 96 10

Bankgiro
1602.40.76168

Postgiro
7877 08 74997

Orgnr.
980 769 798

ligger muligheter til forbedringer. Museene bør få konkrete tilbakemeldinger på de forslag og synspunkter som Riksantikvaren mottar.

Kapittel 6: Frivillig arbeid

Utredningens omtale av fartøyvern er også svært sparsom og er i første rekke nevnt under omtalen av de frivillige organisasjoner. De aller fleste sammenslutninger og stiftelser som arbeider med fartøyvern mener seg imidlertid støtteberettiget. Det har også vært benyttet store summer på enkeltprosjekter på dette området, som for eksempel med "Hestmanden".

Utredningen burde etter vår mening inneholdt mer informasjon om tilstanden innen fartøyvernet samt det offentliges mål og virkemidler.

Kapittel 7: Museene i kulturminnearbeidet

Utvalgets flertall anbefaler at museenes rolle som møteplass og deres kompetanse på dokumentasjon, bevaring, forskning og formidling, videreutvikles og aktiviseres i større grad innenfor kulturminnearbeidet. Det er i en slik sammenheng gledelig å se at utvalget også påpeker at museenes økonomi allerede er sterkt presset, og at økt bruk av museer i kulturminnearbeidet også må innebære økt tilføring av ressurser.

Det påpekes at museumssektoren må etablere en nærmere kontakt med skolen for å utvikle fagopplegg for ulike klassetrinn. Vi kan si oss helt enig med utvalget i at kunnskap om kulturminner er grunnleggende for å skape forståelse for kulturvernarbeidet i befolkningen. Uten forståelse blant folk flest for hva kulturminner er, og hvorfor de må tas vare på, kjemper kulturvernarbeidet en umulig kamp. Her er barnehager og skoler en viktig målgruppe. Det samme gjelder institusjoner som utdanner førskolelærere og lærere. Men det kan virke som utvalget har noe dårlig kjennskap til det store engasjement svært mange museer har i forhold til barn og unge. Det finnes nemlig allerede i dag et bredt spekter av gode tilbud til barnehage og skole, disse gruppene utgjør ofte en svært viktig og stor del av det enkelte museums publikum. Museene forholder seg også til L97 og søker å imøtekomme kravene og mulighetene som er skissert der.

Når det gjelder den framtidige restrukturering av museumssektoren, har Bergens Sjøfartsmuseum visse motforestillinger. Hovedmålsettingen med konsolidering av små museer til større enheter er klart positiv. Skal man dømme etter den praksis man har lagt opp til i de foreløpige forslag til konsoliderte enheter, kan det imidlertid se ut til at det er andre mål som legges til grunn. Det kan virke som om målsettingen er å kutte antallet konsoliderte enheter mest mulig uten tanke på de museumskonstellasjoner det medfører. Samarbeid museene i mellom er alltid av det positive. Det bør imidlertid skje på et frivillig grunnlag og ut fra en faglig nytteverdi.

Kapittel 10: Organisering av den offentlige kulturminneforvaltningen

Vi er enig i at kommunene kan få flere oppgaver i kulturminnevernet. (10.2) Dette forutsetter imidlertid at kommunene tilføres større kunnskap om kulturminnene, lovgivningen og mulige anvendelsesområder for dem. Vi er klar over at økt kunnskap ofte er en forutsetning for økt engasjement.

Vi er imidlertid skeptisk til at kommunene skal få full råderett eller frigivingsmyndighet over kulturminnene, da kortsiktige økonomiske og politiske mål ofte har vist seg å være viktigere enn kulturminnenes bevaring.

Når det gjelder den geografiske ansvarsfordelingen mellom museene, er vi enige i at den godt kan endres. Det ligger også muligheter til dette gjennom den organisering som sjøfartsmuseene i Bergen, Oslo og Stavanger legger opp til. De tre museene har en stund arbeidet med tanken om å etablere "De norske sjøfartsmuseene" med et interimstyre bestående av de tre museenes daglige ledere og styreformenn. Nettverkets hovedoppgave er å finne frem til ressursbesparende løsninger når det gjelder museenes arbeidsoppgaver.

Kapittel 11: Kunnskap, forskning og kunnskapsspredning

Forskning

Samfunnets ressursbruk ligger for de marine kulturminnenes vedkommende på et urimelig lavt nivå. Selv om forvaltningsmuseene årlig mottar midler til å opprettholde tjenester for planmyndigheter, finnere og forvaltere, gir ressursrammene få muligheter til oppfølging av funnmeldinger og igangsetting av prioriterte undersøkelser der kunnskapspotensialet finnes. For å illustrere dette vil vi vise til en rapport som viser det offentlige forbruket på registreringer av kulturminner i Norge frem til 1993. Mens det hadde vært benyttet ca kr.165 millioner i de foregående 28 år til registrering av landfaste kulturminner, hadde det i samme tidsrom vært benyttet totalt kr. 720 000, til marine kulturminner.¹ Vi støtter tanken om at det gis ressurser til en enhetlig, landsomfattende registeroppbygging.

Når det gjelder de ressurser Norge stiller til rådighet for forskning på marine og maritime kulturminner, vil vi foreslå en klar styrking, selv om det måtte innebære en forskyvning av midlene. På grunn av at den samlede forvaltning av marine kulturminner i Norge består av seks – syv personer, med enheter på en til to personer, er det vanskelig å etablere sterke fagmiljøer. Saksmengden og Riksantikvarens krav om forvaltningstjenester medfører dessuten at det blir liten tid til overs til forskning. NIKU ser heller ikke ut til å prioritere marine kulturminner.

En modell mer lik den som benyttes i Danmark kunne vurderes. I erkjennelsen av manglende forskning på marine og maritime kulturminner ble det der bevilget ressurser til forskning over et begrenset tidsrom. Ett av de danske prosjektene gikk for eksempel ut på å undersøke råseildrevne fartøyers egenskaper, og bygget i stor grad på norsk materiale som det bare i liten grad har vært forsket på i Norge.² Det er uheldig at Norge skal fungere som råvareleverandører og tilskuere til utenlandsk forskning på norsk maritimhistorisk materiale. Dersom en skal unngå dette, er det viktig å opprette kompetansemiljøer for dokumentasjon, forskning og formidling. Dette kan godt skje ved museene som huser mye av forskningsmaterialet.

Skole

Det anbefales at man arbeider systematisk og på et overordnet plan for å utnytte mulighetene i L97, og at et slikt prosjekt må gjennomføres i samarbeid med skolemyndighetene. En slik mulighet, ledsaget av nødvendige midler og materiell, vil nok tas imot med stor glede og entusiasme ved de fleste museer.

Uansett hvor gode tilbud vi kan gi skolene, hjelper ikke dette hvis skolene ikke har råd til å komme på museumsbesøk. Utvalget anbefaler at regionale og lokale instanser samarbeider om ordninger som f.eks. gratis busstransport og inngangsbilletter til museer. Her kan vi opplyse om at svært mange museer har gratis adgang for grupper fra barnehager, skole og høyskole, og at det derfor er busstransporten som utgjør den økonomiske begrensningen. Og den er problematisk. Vi er ganske sikker på at barnhage/skole i langt større grad ville benytte seg av museenes tilbud hvis

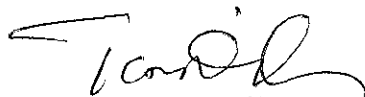
¹ Marin arkeologi – kunnskapsbehov. Rapport fra seminar 22. – 25 sept. 1993. (FOK-skrift 1995), s. 148.

² Bent og Erik Andersen, Råsejlet – Dragens vinge (Roskilde 1989).

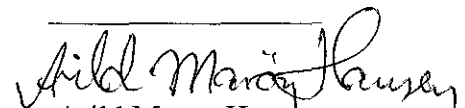
BERGENS SJØFARTSMUSEUM

transport til og fra museene ble dekket av det offentlige. Slik det er i dag må hver utflukt vurderes nøye, og museene blir veid opp mot andre tilbud. Hver klasse har et visst antall gratis bussturer i året. Vår konklusjon er derfor at mange museer allerede i dag har et godt tilbud til barnehage og skole, men selvsagt kan dette bli bedre, og motivasjonen til bedret formidling og økt kontakt med barnehage/skole er helt klart til stede. Men samtidig må vi gjøre barnehager/skoler i stand til nå museene, uten kostnader til busstransport.

Med vennlig hilsen
STIFTELSEN BERGENS SJØFARTSMUSEUM

Tore L. Nilsen

Arild Marøy Hansen